

14. 12. 2017

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Když Vám pravá retroaktivita vstoupí do života aneb aplikace § 59a zákona o vodách v praxi

Ustanovení § 59a, jenž zní: „Vlastník pozemku je povinen strpět za náhradu na svém pozemku vodní dílo vybudované před 1. lednem 2002 a jeho užívání.“, bylo vloženo do zákona o vodách novelou provedenou zákonem č. [303/2013](#) Sb., která nabyla účinnosti (jak známo) dne 1. 1. 2014. Podle přechodného ustanovení čl. LV. platí, že: „Nedojde-li mezi vlastníkem pozemku a vlastníkem vodního díla k dohodě o náhradě za užívání pozemku podle § 59a zákona č. [254/2001](#) Sb., ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, do 24 měsíců ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, rozhodne na návrh vlastníka pozemku nebo vodního díla o výši náhrady soud.“

Důvodová zpráva k citovanému ustanovení uvádí: „Navrhuje se stanovit, aby se povinnost vlastníků strpět na cizím pozemku vodní dílo rozšířila na všechna vodní díla ve smyslu vodního zákona. Cílem navrhovaných změn je, aby se vyřešily právní poměry vlastníků pozemků a vodních děl, která byla vybudovaná před 1. lednem 2002. S účinností nového vodního zákona, tedy po 1. lednu 2002, museli vlastníci vodních děl zřizovaných na cizích pozemcích vyřešit včas své poměry k vlastníkům pozemků. Navrhovaná úprava tedy řeší pouze stav, který zde existuje z doby před účinností stávajícího vodního zákona. Navrhuje se výslovně zakotvit povinnost vlastníka strpět vodní dílo a jeho užívání za náhradu. Za užívání vodního díla je nutné považovat například i zátopu. Nedojde-li k dohodě o náhradě, navrhuje se, aby o výši náhrady rozhodl soud.“

Doktrína řadí dané omezení, tj. povinnost vlastníků strpět v intencích § 59a zákona o vodách na cizím pozemku vodní dílo, mezi tzv. **zákonná věcná břemena**.^[1]

Jak se tento institut ujal v praxi, si ukážeme na následujícím případě, který řešil Ústavní soud ve věci vedené pod sp. zn. **IV. ÚS 1911/16 ze dne 6. 9. 2016**. Dle mého soudu v něm Ústavní soud (stejně jako Okresní soud v Rokycanech a Krajský soud v Plzni) ust. § 59a zákona o vodách vyložily, co se týče jeho časové působnosti, nesprávně (**retroaktivně**). Nejedná se přitom o ojedinělý případ (srov. např. rozsudek Okresního soudu Praha-východ č. j. 3 C 204/2011-321, ze dne 14. 8. 2014 či rozsudek Krajského soudu v Praze č. j. 29 Co 345/2015-387, ze dne 20. 1. 2016).

Žalobce v daném případě požadoval po žalované (obci) bezdůvodné **obohacení za období od prosince 2011 do listopadu 2013** ve výši 57.600,- Kč s tím, že žalovaná užívá pozemek žalobce pro umístění vodovodního řádu a jámek uvedeného do trvalého provozu v roce 1974, bez právního důvodu.

Soud prvního stupně hodnotil tento vztah mezi účastníky podle § 59a zákona č. 254/2001, o vodách a

výši náhrady určil na základě znaleckého posudku na částku 22.025,- Kč. Proto v této části žalobě vyhověl a ve zbylé části žalobu zamítl. Žalobce podal proti rozhodnutí soudu prvního stupně odvolání co do částky 35.575,- Kč, v jejímž rozsahu byla žaloba zamítnuta.

Odvolací soud dospěl k závěru, že soud prvního stupně ust. § 59a zákona nesprávně interpretoval. Na toto ustanovení dle odvolacího soudu navazuje zákon č. [303/2013](#) Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím rekodifikace soukromého práva, podle kterého nedojde-li mezi vlastníkem pozemku a vlastníkem vodního díla k dohodě o náhradě za užívání pozemku podle § 59a zákona č. [254/2001](#) Sb., ode dne nabytí účinnosti zákona do 24 měsíců ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, rozhodne na návrh vlastníka pozemku nebo vodního díla o výši náhrady soud. **Zákon č. 303/2013 nabyt účinnosti 1. 1. 2014. Do 1. 1. 2016 trvala lhůta, během které se měli vlastníci pozemku a vodního díla dohodnout, a teprve následně od 2. 1. 2016 byla založena pravomoc soudu spor stran o výši náhrady řešit. Soud prvního stupně však vynesl rozsudek již 31. 8. 2015, to je v době, kdy ještě pravomoc soudu zákonem založena nebyla.** Nicméně v době rozhodování odvolacího soudu, již zákonem stanovená lhůta k uzavření dohody účastníků o výši náhrady marně uplynula a vzniklo právo účastníků obrátit se nárokem na soud. Protože pro rozsudek je rozhodující stav v době jeho vyhlášení (§ 211 ve vztahu k § 154 odst. 1 o. s. ř.) mohl o nároku žalobce odvolací soud rozhodovat.

Odvolací soud upozornil, že zákon nevyjadřuje, zda má náhrada náležet původnímu vlastníku pozemku nebo i jeho právním nástupcům. Teleologickým výkladem tohoto ustanovení lze dle odvolacího soudu dovodit, že náhrada náleží tomu, kdo byl vlastníkem zatíženého pozemku k 1. 1. 2014, pokud jeho právním předchůdcům nebyla náhrada za zatížení pozemku vyplacena, případně nebyla uzavřena dohoda o zřízení věcného břemene bezúplatně. Vlastníkem pozemku k 1. 1. 2014 byl žalobce, který přijal zatížený pozemek jako dar od svého otce a zatížení pozemku mu bylo v době převzetí daru známo. K výši náhrady zákon nestanoví žádná kritéria. Podle odvolacího soudu je skutečností, že při zřizování věcných břemen na základě zákona je (a doposud vždy byla) náhrada za omezení vlastnického práva koncipována jako náhrada jednorázová, splatná v zákonem stanovených lhůtách tomu, kdo je vlastníkem břemenem zatížené nemovitosti (např. § 59 odst. 3 zákona č. 548/2000 Sb., energetický zákon). Není žádný důvod dovodit jiný závěr z ustanovení o způsobu náhrady za užívání pozemku zatíženého vodním dílem, nežli ten, že jde o náhradu jednorázovou. **Protože zákon o vodách obsahuje speciální úpravu náhrady za tzv. zákonné věcné břemeno, je dle odvolacího soudu vyloučen režim obecné úpravy občanskoprávní, z nich vychází nárok žalobce na vydání bezdůvodného obohacení za období od prosince 2011 do prosince 2013.**

Odvolací soud z výše uvedených důvodů považoval výrok rozhodnutí soudu prvního stupně o zamítnutí žaloby za věcně správný a podle § 219 o. s. ř. jej potvrdil, i když k tomuto závěru dospěl soud prvního stupně na základě zcela odlišných právních závěrů.

Proti tomuto rozhodnutí podal žalobce ústavní stížnost. Ústavní soud poukázal na to, že ve svých rozhodnutích opakovaně formuloval závěr, že bezdůvodné obohacení dle ustanovení § 451 občanského zákoníku, účinného do 31. 12. 2013, má povahu subsidiární a přichází do úvahy jen tam, kde nárok nelze odvodit z jiného právního titulu a že ustanovení o bezdůvodném obohacení mají povahu kogentní a nelze je proto nepřipustným způsobem extenzivně vykládat.

Ústavní soud nakonec uzavřel, že souhlasí s odvolacím soudem, že není žádný důvod dovodit jiný závěr z ustanovení o způsobu náhrady za užívání pozemku zatíženého vodním dílem, nežli ten, že jde o náhradu jednorázovou. Protože zákon o vodách obsahuje speciální úpravu náhrady za tzv. zákonné věcné břemeno, je vyloučen režim obecné úpravy občanskoprávní, z nich vychází nárok stěžovatele a že ve světle tohoto závěru odvolacího soudu jsou pak zcela irelevantní námitky žalobce o možném

využití zatíženého pozemku i provedené důkazy o výši obvyklého nájemného. Ústavní soud, proto ústavní stížnost jako zjevně neopodstatněný návrh odmítl.

Jak jsem již naznačil, mám za to, že ust. § 59a zákona o vodách nelze vztáhnout na nároky z bezdůvodného obohacení vzešlé do 31. 12. 2013, v opačném případě by se jednalo o pravou retroaktivitu, která je však (až na striktně omezené výjimky) právně nepřípustná (viz např. nálezy Ústavního soudu Pl. ÚS 21/96, ze dne 4. 2. 1997). Zákonodárce tudíž nemůže zpětně zasáhnout do právní jistoty adresátů právních norem (resp. do práv již nabytých) tím, že právo na vydání bezdůvodného obohacení oprávněné osobě ex post odejme, třebaže jí podle dosavadních předpisů toto právo již náleželo.

Výše řečené vztáhnuto na daný případ znamená, že obecné soudy, včetně Ústavního soudu, pochybily, pokud na bezdůvodného obohacení vzniklé v letech 2011 – 2013, použily právní úpravu účinnou až od 1. 1. 2014. Z toho mj. vyplývá, že vlastník pozemku, na němž se nachází vodní dílo vybudované před 1. lednem 2002 bez právního důvodu (v rozsudku sp. zn. 28 Cdo 2880/2016, ze dne 5. 4. 2017 Nejvyšší soud dokonce judikoval, že ust. § 59a vodního zákona by bylo lze analogicky aplikovat i na vodní díla vybudovaná po 1. lednu 2002 pakliže navzdory zákonným požadavkům nedošlo v soukromoprávní rovině k uspokojivému vyřešení poměrů týkajících se jejich existence, což si nemyslím, protože čl. 11 odst. 4 LZPS striktně vyžaduje, aby k takovému omezení došlo na základě zákona, přitom ust. § 59a zákona o vodách na tyto případy zcela zjevně nemíří, viz také ust. § 2 odst. 2 o. z.) má právo do 31. 12. 2013 na vydání bezdůvodného obohacení a od 1. 1. 2014 právo na jednorázovou náhradu (od tohoto okamžiku vlastníkovu pozemku v důsledku zákonného věcného břemena vůči vlastníkovu vodního díla již nárok na vydání bezdůvodné obohacení nevzniká).

Objevují se názory, že vlastníku pozemku jednorázová náhrada dle ust. § 59a vodního zákona nesvědčí, pokud v minulosti (před 1. 1. 2014) již nějakou úhradu od vlastníka vodního díla (ať už on sám anebo jeho právní předchůdce) z titulu bezdůvodného obohacení obdržel. S tím nelze souhlasit, neboť tento výklad by rovněž kolidoval s principem právní jistoty a ochranou důvěry občanů v právo a navíc by znamenal nucené omezení vlastnického práva bez náhrady. Jednorázová náhrada může vypořádávat vztahy mezi dotčenými osobami jen s účinky ex nunc (1. 1. 2014) pro futuro.

V této souvislosti lze poukázat na rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 5820/2016 ze dne 1. 9. 2017, kde soudy nižších stupňů dospěly k následujícím závěrům v typově obdobném případě náhrady vlastníků pozemků, na nichž se nacházejí koryta vodních toků, za povinnost strpět na svém pozemku vodní díla umístěná v korytě vodního toku, vybudovaná před účinností vodního zákona: **„Nabytím účinnosti zákona č. [254/2001](#) Sb., o vodách a o změně některých zákonů (dále též jen zákon o vodách), ke dni 1. 1. 2002 pak v souladu s § 50 písm. c) tohoto předpisu vznikla žalobci a jeho manželce jakožto vlastníkův pozemků, na nichž se nachází koryto vodního toku, povinnost strpět v něm umístění vodního díla zbudovaného před účinností daného předpisu, za což jim měla být v souladu s uvedeným ustanovením, jakož i § 128 odst. 2 obč. zák. a čl. 11 odst. 4 Listiny základních práv a svobod (dále též jen Listiny) poskytnuta náhrada. Účinně zjištění vedla soud k závěru, že v období od 1. 10. 1999 do 31. 12. 2001, po něž vlastnické právo žalobce nebylo omezeno uložením zákonné povinnosti ve smyslu § 50 písm. c) zákona č. [254/2001](#) Sb., vzniklo žalované užíváním pozemků žalobce bez právního důvodu bezdůvodné obohacení ve výši obvyklého nájemného placeného v daném místě a čase za užívání srovnatelných nemovitostí, jež bylo znalecky vyčísleno částkou 600 Kč za měsíc. Jelikož žalobcem bylo požadováno toliko 200 Kč měsíčně, mohl soud žalobnímu žádání v této části vyhovět. **Byla-li dále od 1. 1. 2002 v souladu s § 50 písm. c) zákona o vodách již předmětná povinnost explicitně uložena zákonem, avšak mezi žalovanou a žalobcem nebyla ani k tomuto dni uzavřena smlouva o užívání pozemků, pak se žalovaná jejich užíváním rovněž bezdůvodně obohatila a žalobci lze přiřknout kompenzaci za popsanou restrikcí vlastnického práva. Výši dotčeného****

majetkového prospěchu přitom znalec vyčíslil částkou 127.000 Kč, odpovídající **jednorázové náhradě navždy za omezení vlastnického práva ke dni 1. 1. 2002**. I v tomto rozsahu tedy soud žalobě vyhověl.“

Nejvyšší soud sice rozhodnutí soudu prvního i soudu druhého stupně zrušil, leč z toho důvodu, že se soudy nedostatečně vypořádaly se způsobem kvantifikace peněžité kompenzace, formuloval však stran zákazu retroaktivity dle mého soudu klíčový závěr v tom směru, že: **„Toliko pro úplnost lze stran argumentu, že jednorázová náhrada přiznaná dle zákona o vodách potlačuje nárok na vydání bezdůvodného obohacení získaného užíváním pozemků před účinností tohoto zákona, stručně podotknout, že tato výhrada se zjevně týká nároku, ve vztahu k němuž nebylo shledáno dovolání přípustným. Navíc se jím dovolatelka dožaduje zásahu do již nabytých práv, jenž by podstatně narušil právní jistotu dotčených subjektů a jevil by se neslučitelným se základními principy našeho právního řádu (k tomu srov. například náleží Ústavního soudu ze dne 19. 4. 2011, sp. zn. Pl. ÚS 53/10, bod 145 a násl.)**.“, čímž odmítl argument dovolatelky, že časový dopad regulace v § 50 písm. c) zákona o vodách by měl být pojímán tak, že zahrnuje celé období omezení vlastnického práva (tedy i to, jež předcházelo účinnosti zmiňovaného předpisu).

Pro určení jednorázové náhrady dle § 59a zákona o vodách je pak nosné (a dle mého názoru i přenosné) stanovisko Nejvyššího soudu prezentované ve shora citovaném rozhodnutí, že náhrada za omezení vlastnického práva má být stanovena na základě úvahy soudu zohledňující veškeré konkrétní okolnosti případu, kupříkladu intenzitu restrikce, délku jejího trvání, podmínky nabytí zatíženého pozemku, skutečnost, zda již v době převodu vlastnického práva dotčená limitace oprávnění vlastníka existovala, jakož i předpokládaný vliv příslušného omezení na tržní cenu nemovitosti.

Z toho lze implicitně dovodit, že nelze vycházet ani z ceny věcného břemene určené podle cenových předpisů, ani jen z ceny, za kterou by bylo možno dosáhnout smluvního zřízení věcného břemene, nýbrž je třeba zvážit všechny okolnosti konkrétního případu.

Mgr. Vladimír Janošek,
advokát

[Mgr. Vladimír Janošek, advokátní kancelář](#)

Hvězdova 1716/2b
140 78 Praha 4

Tel.: +420 731 773 563
e-mail: info@akjanosek.cz

[1] Např. Rubeš, P. Zákon o vodovodech a kanalizacích. Komentář. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer,

Další články:

- [Právo na přístup ke kamerovým záznamům: střet GDPR, informačního zákona a praxe veřejných institucí](#)
- [Postoupení pohledávky na výživné jako novinka právní úpravy účinné od 1. 1. 2026](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [Mimořádné vydržení a vývoj judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv pohledem Ústavního soudu](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)
- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)
- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)